

**МІЖВОЄННА ВОЛИНЬ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЖИТТЯ
ТА ДОСЛІДНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯКУБА ГОФФМАНА**

Талімончук Ю. Т.

*здобувачка освіти III курсу факультету історії,
політології та національної безпеки
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Кінд-Войтюк Н. В.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії України та археології
факультету історії, політології та національної безпеки
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Одним із видатних представників волинського краєзнавства в міжвоєнний період був Якуб Гоффман – політик, депутат, учитель, історик та основоположник історичної бібліографії. Під його керівництвом було організовано комплексні краєзнавчі дослідження регіону, що охоплювали природничий та гуманітарний напрями. Результатом діяльності стало формування масштабного архіву з десятків томів спостережень, а також упорядкування багатотисячної колекції експонатів народної культури волинян.

Уродженець Коломиї, Якуб Гоффман (нар. 1896 р.), походив з інтелігентної родини вчителя. До початку Першої світової війни він мешкав у Ясло, де отримав середню освіту. Трудову біографію Гоффман розпочав із важкої праці на нафтових промислах, де працював у робітничих бригадах одразу після випуску з гімназії [2]. Через події Першої світової війни він не зміг продовжити навчання у вишому навчальному закладі, тому значну роль у його житті відіграли самоосвіта та професійний розвиток. Він брав участь у Першій світовій війні та польсько-більшовицькій війні 1919–1920 років, за що був удостоєний найвищої польської відзнаки – ордена «Хрест Величний» двічі [3, с. 57]. Трудова діяльність Якуба Гоффмана в освітній галузі розпочалася у 1921 році після звільнення з лав війська. Географія його викладацької роботи охоплювала такі міста, як Ліда, Леховичі та Барановичі. Підвищення кваліфікації дослідника відбулося

у 1925–1926 роках у Кракові, де він став слухачем спеціалізованих вищих курсів для вчителів [1; 5, с. 88].

Рівненський період, що охопив час із 1923 року до початку 1940-х, став найбільш плідним етапом у житті Якуба Гоффмана. Його переїзд до Рівного відбувся на запрошення очільника Волинської кураторії з метою розбудови сектору позашкільної освіти. Тут він пройшов шлях від звичайного вчителя до директора гімназії. Протягом 1928–1935 років Гоффман також очолював професійне об'єднання освітян – Спілку вчителів Волинського шкільного округу. У всіх починаннях його супроводжувала дружина Ядвіга, яка була не лише супутницею життя, а й вірною соратницею в роботі [9, с. 156].

Етнографічний доробок Гоффмана вражає своїми масштабами: під його наглядом було сформовано унікальну збірку волинських писанок, що налічувала близько тисячі одиниць (450 з яких згодом поповнили фонди краківського музею). Не менш вагомою була колекція вишивки, яка об'єднала 1200 зразків народної майстерності. Візуальна документація краю включала тисячі світлин пам'яток та відомих особистостей. Окрім того, завдяки скрупульозній краєзнавчій праці дослідника, було створено детальні описи історії та побуту приблизно 3000 населених пунктів Волині [8].

Окремою важливою сторінкою діяльності Якуба Гоффмана став захист археологічної спадщини. Отримавши у 1924 році повноваження від Президії охорони пам'яток доісторичної доби, він курував збереження старожитностей на території Волинського воєводства. На цій посаді він займався обліком об'єктів минулого, акумулюючи знахідок від місцевого населення для передачі їх до Археологічного музею у Варшаві, безпосереднім наглядом за пам'ятками із застосуванням наукових методів та систематичною підготовкою звітів про стан збереження волинських артефактів [4; 7, с. 19].

Якуб Гоффман увійшов в історію як видатний польський освітній діяч, краєзнавець та фундатор системних досліджень у сферах етнології, історії та бібліографії Великої Волині. Він проявив себе як талановитий науковець та археолог, присвятивши життя місії збереження історичної пам'яті та передачі знань про минуле прийдешнім поколінням. Його багатогранна діяльність справила глибокий вплив на розвиток освітньої системи Волинського воєводства та тогочасної Польської держави, причому просвітницьку працю він майстерно поєднував із активною політичною участю на посаді депутата Сейму. Завдяки зусиллям Гоффмана було закладено міцний фундамент для вивчення регіональної ідентичності, а його спадщина залишається неоціненним джерелом для сучасних дослідників історії краю [8, с. 95].

Література:

1. Hoffman Jakub Przewodnik po Wołyniu. Warszawa : Nasza Drukarna. 1938. 67 s.
2. Rocznik Wołyński: wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1930. T. 1. 164 s.
3. Доброчинська В. Волинські сторінки діяльності польської родини Якуба і Ядвіги Гоффман (1921-1939). *Слов'янський вісник* : зб. наук праць. Рівне: ПІС КСУ, 2004. Вип. 4 : *Історичні науки*. С. 57–64.
4. Дослідники Великої Волині. Якуб Гоффман <https://www.istvolyn.info/post/53> (дата звернення: 16.03.2026).
5. Кінд-Войтюк Н. Волинське товариство приятелів науки у дослідженні історії та пам'яток Волинського воєводства (1935–1939 рр.). *Наукові записки*. Луцьк : Волинські старожитності, 2011. Вип. 9. Ч. 2 : [Історія Волинського краю]. С. 88–90.
6. Кулик Л. Якуб Гоффман і дослідження культури Волині. *Слово молодим дослідникам* : зб. матеріалів і тез міжвузів. наук.-теорет. конф. 28–29 листоп. 1996 р. Рівне : РДК, 1996. С. 76–78.
7. Охріменко Г. Якуб Гоффман [1896-1964]. Нариси культури давньої Волині / за заг. ред. Г. Охріменка. Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. С. 19.
8. Ошуркевич О. Ф. Етнографічні матеріали на сторінках «Річника Волинського» (1930–1939 рр.) *Минуле і сучасне Волині. Краєзнавство: історія, здобутки, перспективи* : тези доп. і повід. II регіон. «Велика Волинь» і VI обл. іст.-краєзн. конф. 8–10 жовт. 1992 р. Луцьк, 1992. С. 94–95.
9. Пащук І. До бібліографічного словника краєзнавців Рівненщини. *Волинські дзвони*: наук.-краєзн. альм. Рівне : Волин. обереги, 1999. Вип. 3. С. 106–110.